

MAXportal

Home Premium sadržaj “Zločini partizana u Imotskoj krajini”, knjiga Blanke Matković koju gradonačelnik nije želio podržati

“Zločini partizana u Imotskoj krajini”, knjiga Blanke Matković koju gradonačelnik nije želio podržati

LISTOPAD 5, 2017 MAXPORTAL

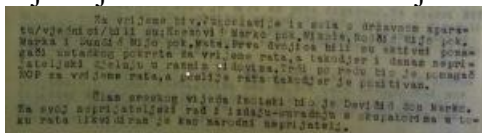
Tijekom Drugog svjetskog rata i prvim godinama poraća stanovništvo svih hrvatskih krajeva bilo je izloženo različitim oblicima nasilja koje je doseglo svoj vrhunac između ljeta 1944. i ljeta 1945., odnosno u razdoblju kada su se masovni zločini događali diljem zemlje, a brojni hrvatski zarobljenici – vojnici i civili – mučeni i likvidirani na stotinama stratišta od Slovenije do Makedonije.

Desetljećima se o ovim događajima tek povremeno i potihom govorilo u najužem krugu, a bilo kakva znanstvena istraživanja ovih događaja bila su onemogućena. Tijekom tog razdoblja bivše jugoslavenske vlasti i druge organizacije pripremile su nekoliko popisa ratnih žrtava i to: Zemaljska komisija za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njihovih pomagača (1946.), Savez udruženja boraca NOR-a – SUBNOR (1950.) i Savezni zavod za statistiku SFRJ (1964.).

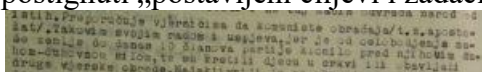
Podaci o rezultatima istraživanja iz 1946. i 1950. sačuvani su u hrvatskim arhivima i dostupni javnosti. Različite popise likvidiranih, uhićenih, progananih i osuđenih pripremale su i druge organizacije „narodnih vlasti“ poput OZN-e, UDB-e, Komunističke partije, narodnih odbora i ostale.

Međutim dokumentima nalazi se značajan broj onih koji se odnose na područje grada Imotskog i čitave Imotske krajine, a većina ih nikada nije objavljena ili na druge načine predstavljena javnosti. Stoga je u pripremi knjiga članova Hrvatske družbe povjesničara „Dr. Rudolf Horvat“ o Imotskoj krajini u dokumentima Ozne i Udbe u kojoj će na oko tisuću stranica biti objavljeni brojni dokumenti o svim selima Imotske krajine od 1944. do kraja 1950-ih godina.

Među njima se nalaze razni popisi likvidiranih, nestalih, suđenih, zatočenih, „narodnih neprijatelja“, „ratnih zločinaca“, iseljenika u prijeratnoj i poslijeratnoj emigraciji, osoba na izdržavanju kazne i osoba kojima je bilo oduzimano državljanstvo.

Prva masovna likvidacija zarobljenih hrvatskih vojnika u posljednjim mjesecima rata u Dalmaciji dogodila se upravo na imotskom prostoru potkraj svibnja 1944. U operativnom izvješću Štaba 3. brigade 20. divizije NOVJ o akciji na Aržano, upućenom 4. lipnja 1944. Štabu 20. divizije, ističe se da su u borbi postignuti „postavljeni ciljevi i zadaci su izvršeni u potpunosti“.[1] Dalje se navodi sljedeće:

„U ovoj je borbi naša Brigada ubila preko 200 neprijateljskih vojnika, zarobili 130 od kojih su naknadno svi likvidirani, sem 4 za koje se ustanovilo da nisu ustaše i da mogu ostati u redovima NOVJ. Sve ove koje smo likvidirali iz njihovog saslušanja doznajemo da su učestvovali u više akcija protiv NOV, a i u poznatoj akciji na Kamešnicu i u svim ispadima pokazali su se kao ‘koljači i najgori palikuće’. Više od njih narod ih je lično poznao kada su palili i ubijali po Kamešnici i tražili su osvetu.“

U knjizi „Biokovsko-neretvansko područje u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji“ Miroslav Ujdurović objašnjava da su partizani „ispoljili ne baš njima svojstvenu okrutnost prema zarobljenima“, no njihov postupak opravdava upornošću hrvatskih vojnika „pri pružanju otpora i ogлуšivanju na poziv da pređu snagama NOP-a, premda su garantirali osobnu sigurnost onima koji nisu činili zločine“.[2]

Važno je napomenuti i to da se ovaj događaj zbio svega nekoliko mjeseci prije početka vojnih operacija kojima je zauzeta čitava Dalmacija, pa su glasine o masovnim likvidacijama hrvatskih vojnika iz promidžbenih razloga bile veoma štetne. Tako se u političko-obavještajnom izvješću OZN-e od 12. srpnja 1944. ističe da su „mačekovci iz varoši iskorištavali priliku – povodom slučaja sa domobranima na Aržanu – te su stali ukazivati, kako se sada jasno očituje da je partizanstvo jedna veliko-srbska igra, nadovezujući: ‘Kako netko može da saradjuje sa najvećim neprijateljima hrvatskog naroda, onda je dotični suradjivač sam neprijatelj, pošto je vodstvo partizana srpsko, to oni nisu ništa drugo nego velikosrbi‘.“[3]

Ovaj događaj očito je imao znatnog utjecaja na lokalno stanovništvo, pa već 13. lipnja 1944. Okružni komitet KP Hrvatske biokovsko-neretvanski izvješćuje političkog komesara Grupe južnodalmatinskih partizanskih odreda da kruže glasine „reakcije“ da se na Aržanu zajedno bore partizani i četnici, a „sve naše koje su zarobili mučili su, poubijali i bacili u jame“.[4] Potpisnik dokumenta upozorava da je „potrebno odmah na ovo reagirati i narodu dokazati da mi ne ubijamo zarobljenike“.

No, ne samo da hrvatski zarobljenici jesu ubijani, nego su tijekom ljeta 1944. lokalni narodnooslobodilački odbori, ogranci Komunističke partija i OZN-a pristupili izradi tzv. „crnih knjiga“. 25. srpnja 1944. OZN-a VIII. korpusa poslala je dopis opunomoćeniku OZN-e Komande splitskog područja u kojemu je zatraženo da težište rada bude usmjereno “najviše i uglavnom na sređivanje karoteke narodnih neprijatelja, špijuna, agenata itd. u oslobođenim i neoslobođenim gradovima i selima, a naročito ovim posljednjim.”[5]

Slični dopisi sačuvani su i za Makarsku. Ondje je 12. srpnja 1944. Kotarski NOO zatražio od Općinskog NOO-a Makarska da najkasnije do 30. srpnja dostavi “knjigu narodnih neprijatelja” odnosno tzv. “Crnu knjigu”.[6] Sačuvan je i dopis Općinskog komiteta KPH Gradac kojim se Kotarskom komitetu KP Makarska 17. srpnja dostavlja prijepis “Crne knjige”, odnosno popis od 99 osoba koji je zaključen sljedećom napomenom:

“Treba da nam pošaljete upute, koga sve treba zavađat u ‘Crnu knjigu’, dali sve činovnike koji do danas služe u aparatu N.D.H., te dali i one koji su neko vrijeme služili a sad su u N.O.V., i sve što mi možda do sada nismo u našu knjigu zaveli.

Kada dobijemo objašnjenje onda ukoliko bude još neko za upisat poslat ćemo vam odmah. Isto tako nas upozorite na eventualne nedostatke i manjkavosti ovoga broja koji smo vam poslali.”[7]

Izvjeshće OZN-e za oblast VIII. korpusa, upućeno 1. kolovoza 1944. OZN-i za Hrvatsku, također potvrđuje da priprema ovakvih popisa nije bila ograničena samo na makarsko područje te su oni vršeni i drugdje. 17. kolovoz 1944. Upravni odjel Okružnog NOO-a biokovsko-neretvanskog dostavio je Kotarskom NOO Imotski dopis slijedećeg sadržaja:

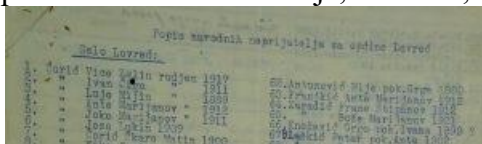
„Pošto se u našem arhivu nalaze crne knjige iz vaše tri općine, a pošto prema upustvima one nama nisu potrebne, već ih moraju da imaju vaši gradski, općinski i kotarski NOO-i, dostavljamo ih vama, a sa njima se može poslužiti vrlo dobro pri sastavljanju knjige narodnih neprijatelja, u vezi čega ste dobili opširna upustva. Nastojite što prije ispuniti podatke koji su, pred vas postavljeni, naročito po pitanjima narodnih neprijatelja.“

Ovakve pripreme bile su tek uvod u obračun s „neprijateljima“ koji će uslijediti nakon ulaska partizanskih postrojbi u dalmatinske gradove u jesen 1944. U listopadu te godine postrojbe 9. divizije i udarnih bataljuna opkolile su Imotski i zauzele ga 28. listopada. O situaciji u prvim tjednima komunističke vlasti ostalo je sačuvano izvješće Opunomoćstva OZN-e biokovsko-neretvanskog područja koje je 22. prosinaca 1944. upućeno OZN-i za oblast VIII. dalmatinskog korpusa.[8] U tom dokumentu zabilježeno je da u posljednjim danima pred sam pad grada „reakcija HSS-a“ širila „svoju propagandu time, što je pričala da će se iskrcati Englezi“, a ona je osobito bila aktivna na imotskom području.

Osim toga, lokalna OZN-a nije bila u potpunosti organizirana, a u imotskom kotaru povjerenici su postojali u manje od pola sela. „Bivši R.O.C.[9] nije ostavio nikakove sređene kartoteke, već je o pojedinim narodnim neprijateljima bilo pisano u raznim izvještajima, a Opunomoćstvu nije bilo moguće kroz tako kratko vrijeme urediti kartoteku, tim više što je trebalo najprije provesti organizaciju na terenu.

Naš plan rada prilikom oslobađanja bio je utvrđen u glavnim crtama, ali nije mogao biti preciziran obzirom na istaknute manjkavosti, a naročito kad se uzme obzir to da sastanak sa opunomoćenikom nije bio održan, jer se ovaj nalazio u zarobljeništvu sve do oslobađanja.

Drugovi iz Opunomoćstva imali su upadati u mjesta skupa sa vojskom, pohvatati narodne neprijatelje, pokupiti razne neprijateljske arhive, omogućiti pravilno, preuzimanje bivših ustanova od NOO-a, postaviti kontrolu kretanja, i slično“, navodi se dalje u istom izvješću.[10]

Osim toga, za razliku od vrgorskog i makarskog kotara gdje su „osloboditelji“ navodno dočekani s oduševljenjem, u metkovskom kotaru narod je bio „malo uplašen uslijed dolaska hercegovačke divizije, jer su među vojnicima poznavali neke bivše četnike iz okolnih sela.

Na imotskom području „ustaški simpatizeri i reacioneri, koji su očekivali dolazak Engleza“ su se „razočarali u očekivanju i povukli sami u sebe“. „Nastalo je nepovjerenje prema svakome, a to se osobito opazilo nakon što je uslijedilo hapšenje narodnih neprijatelja“, ističe se u tom izvješću. [11] Zbog nesređenih kartoteka na imotskom i metkovskom području događale su se brojne „nepravilnosti“, pa se tako navodi slijedeće:

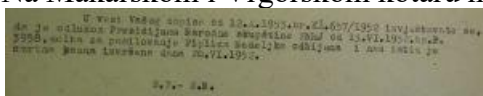
„Kad su članovi Opunomoćstva došli u ta mjesta, zatvori su bili natrpani sa zatvorenicima. Naime hapšenja nisu vršena samo po nalogima Opunomoćstva, već su hapsile Komande Mjesta, NOO-i,

pojedinci, što u prvi mah Opunomoćstvo nije uspjelo spriječiti. Članovi su se tako uglavnom pozabavili rješavanjem odnosno raščišćavanjem zatvora, jer je među uhapšenicima bilo dosta, koje je trebalo odmah pustiti.

Zabavljani ovakovim poslovima, ostale važne stvari rješavane su na dohvat, bez sistematskog plana. Ipak, nije učinjen neki propust koji bi za sobom povukao veće posljedice. Svi narodni neprijatelji za koje se znalo da se nalaze u mjestima uhvaćeni su, osim onih koji su prije pobjegli i dobro se krili. Pokupljene su neprijateljske arhive gdje su se pronašle...

Postupak vojske na našem sektoru prilikom oslobađanja bio je pravilan na svim kotarevima, osim na kotaru Imotski. Na ovom kotaru jedinice III. i IV. brigade prilikom upada učinile su niz nepravilnosti, a to sve zato što su borci kao i rukovodioci smatrali da dolaze u 'ustašku kulu', gdje ne postoji naših simpatizera a niti narodne vlasti. Bilo je čak takovih slučajeva, gdje su komesari kao i intendanti Brigada izdavali nalog da zamjenik komandanta Mjesta napusti grad, a isto tako htjeli su uhapsiti člana O. K. koji im je ukazivao na njihove greške i suprostavio se njihovim odlukama. Sve ovo je izazvalo slab utisak kod masa u gradu Imotskom.

Tako su i Metkoviću neki vojnici išli po kućama i od civila na svoju ruku uzimali razne predmete, kao satove, cipele itd. Zbog ovakovog postupka nastalo je negodovanje kod naroda, ali je to bilo spriječeno. Na Makarskom i Vrgorskom kotaru nije bilo nepravilnosti koje bi upadale u oči.“ [12]

Osim toga, „odmah se pristupilo mobilizaciji za NOV, u čemu je učinjen jedan velik propust s tim, što su sela odmah mobilisana dok se nije tako aktivno pristupilo mobilizaciji građanstva i činovništva, što je na imotskom kotaru prouzrokovalo neraspoloženje seoskih masa i u mnogome prouzrokovalo dezertstvo ili ne prijavljivanje u NOV“.

Stoga su se među narodom imotskog kotara čula negodovanja i primjedbe na račun Mobilne komisije: „Govorili su da se i bolesni ljudi šalju u vojsku, bez da ih se pregled, da se šalju i stariji tako da se uopće ne vraća nitko tko se prijavi“. Slične reakcije izazvalo je izdvajanje hrane za NOV, „koji teret je uslijed iscrpljenosti kotara Vrgorac i Makarska spao uglavnom na Kotar Imotski i Metković, gdje su mase manje svjesne i odane NOP“.

Zabilježeno je da u imotskom kotaru „još dobar dio masa nasjeda neprijateljskoj propagandi“, a na tom području krio se i veći broj dezertera i onih koji su nisu htjeli odazvati mobilizaciji. Već dio svećenstva bio je „neprijateljski raspoložen“ prema NOP, naročito na imotskom području gdje se osjećalo „življe kretanje“. [13]

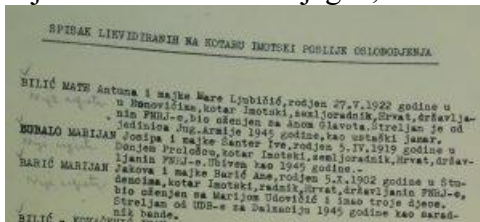
„Kažnjavanje narodnih neprijatelja odjeknulo je dobro u onom dijelu naroda, koji je čvrsto stajao uz NOP. Na kotaru Imotski i Metković osjeća se pomirljivost prema narodnim neprijateljima, a to je radi toga što se ovi narodni neprijatelji nijesu svojim radom dovoljno izdvajali od okoline, te prema tome ni dovoljno uočeni od masa, kao što je to slučaj na Makarskom i Vrgorskom kotaru. Naime, dobar dio masa na imotskom i jedan dio na metkovskom kotaru ustaški raspoložen, nije gledao u ovima narodne neprijatelje, i kao takve ih nije osuđivao...“

Sa Širokog brijega prebacili su se ustaše-jamari na sektor Imotskog i otpočeli živjeti gerilsko-razbojničkim životom. Oni su se povezali sa ustaškim obiteljima i onim banditima koji su se od prije krili, te se pojavljuju na mjestima gdje nema naše vojske. Čine razna nasilja i zvjerstva. U selu Podbablju ubili su nekoliko rodoljuba, a bili su vršili napad na Općinski NOO Lovreć. Nastoje spriječiti mobilizaciju za NOV, u čemu su prilično uspjeli. Širu parole da će se povratiti Nijemci, što im njihovi simpatizeri vjeruju. Ostali dio naroda osuđuje njihova razbojstva.

Iz redova dezertera ovi banditi popunjavaju svoje redove. Ne jačaju se iz razloga, što se stalno progone po našoj vojsci uz suradnju NOO-a. Do sada je bilo dobrog uspjeha u njihovom hvatanju. Uхваćeno je nekoliko rukovodioca i oko 40 bandita, osim toga preko 150 dezertera koji su se krili oko kuća...

Rad reacionera poslije oslobođenja nije se mogao zapaziti, jer je reakcija uglavnom dotučena. Neki funkcioneri sa Imotskog i Metkovskog kotara su utekli, a ostali su uhvaćeni i osuđeni, među njima Bariša Sicilijani iz Imotskog. Sveto Pelicarić je otklonjen iz Imotskog, a profesor Radobolja nikako ne djeluje politički. Sve to je učinilo da se reakcija uglavnom pasivizirala i povukla sa političke pozornice.

Simpatizeri reakcije začahurili su se, ne djeluju, samo se ponegdje čuju glasine da će doći Englezi i da će biti drugačije... Sigurno je da postoje pojedinci koji se bave obavještavanjem neprijatelja. To je naročito slučaj na imotskom sektoru, gdje ustaške obitelji održavaju veze sa 'zelenokadrovcima' i neprijateljskom vojskom u Širokom Brijegu“, navodi se dalje u izvješću. [14]

U međuvremenu su postrojbe KNOJ-a uspješno izvršile sve zadaće na kotarevima Makarska, Vrgorac i Metković, pa se težište njihovog rada prebacilo na imotsko područje. „Uspjeh je bio dobar“, no „kako je naš sektor velik, a bataljon nije popunjen, to nije u stanju da udovolji svim potrebama i uspješno radi na likvidiranju bandita“, zaključuje se u ovom dokumentu.[15]

Zbog velikog broja uhićenih u sva četiri kotara, nepotpunim podacima te pomirljivosti i neprokazivanju od strane naroda svi članovi Opunomoćstva posvetili su se terenskom radu zbog čega reorganizacija Opunomoćstva OZN-e još nije bila u potpunosti izvršena. Opunomoćstvo je preuzelo bivše sudske zatvore u Makarskoj, Vrgorcu i Imotskom, jer nije bilo, „povoljnijih“ zgrada, a osiguravale su ih postrojbe KNOJ-a. Dalje se ističe da su „zatvori dobri, osobito onaj u Imotskom.

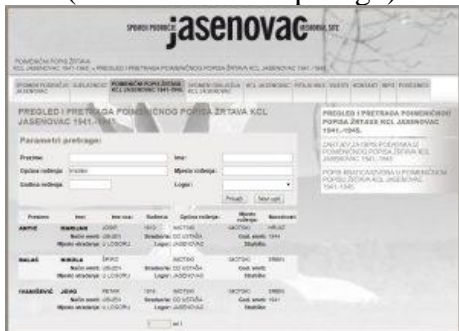
U početku zatvorenici su se zadržavali u svim zatvorima, gdje su vršena preslušanja i kupljeni podatci. Zatim smo nastojali centralizovati zatvor i to u Imotskom. Tako su zatvorenici iz Makarske i Vrgorca prebačeni u Imotski, dok su u Metkoviću ostali i dalje. Kad je nastupila opasnost da bi se Nijemci mogli prebaciti u Imotski, zatvorenici su prebačeni nazad u Makarsku. Tada, su dovedeni u Makarsku i oni iz Metkovića. Sada smo opet centralizovali zatvor u Imotskom... Postupak sa zatvorenicima je dobar. Prima se hrana koju donosi njihova obitelj, ali se ista predaje na pregled. Pazi se na red i čistoću, što nije moguće u potpunosti provesti.“[16]

Osim zatvora u Imotskom, veći broj Imočana zatvoren je u logorima u Makarskoj i Pločama o čemu svjedoče dokumenti koje objavljujemo u ovoj knjizi. U splitskom logoru Gripe evidentirano je svega sedam Imočana. Čitav dokument pronađen je u Državnom arhivu u Splitu i objavljen je u knjizi „Split i

srednja Dalmacija u dokumentima Ozne i Udbe (1944.-1962.), Zarobljenički logori i likvidacije“ (Zagreb – Trilj, 2017.)

Potrebno je naglasiti da se vjerojatno radi o nepotpunom dokumentu koji je nastao krajem 1944. godine, pa se na temelju njega ne može sa sigurnošću reći koliko je doista Imočana bilo zatvoreno u Splitu. U dopisu kojeg je 15. lipnja 1945. Opunomoćstvu OZN-e za kotar Šestanovac[17] uputio Mate Knezović, član Komisije za ratne zločine u Zagrebu, navedeno je da su u Zagrebu uhićene 33 osobe s imotskog područja koje su zatvorene u logore Kanal i Maksimir te zatvore u Novoj Vesi, Petrinjskoj i Đorđićevoj ulici (vidi dokument u prilogu).

Uspoređujući podatke objavljene u knjizi Nedjeljka Kujundžića „Imotska krajina u Narodnooslobodilačkoj borbi 1941.-1945.“ s onima koje je tijekom 1990-ih prikupila saborska Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata, a koji su 2000. godine objavljeni u knjizi Gordane Turić „U temelju kamen“, primjetna su značajna odstupanja.

Popisi žrtava Imotske krajine u Kujundžićevoj knjizi očito nisu uključivali „narodne neprijatelje“, dakle poginule pripadnike Hrvatskih oružanih snaga i civile ubijene od strane komunista.

Tako Kujundžić navodi 481 pripadnika NOV-e (od ukupno oko 4 000) i 505 civila iz Imotske krajine koji su poginuli tijekom Drugog svjetskog rata, što daje ukupnu brojku od 986. Među njima se nalazi i Jovan Ivanišević Petrov rođen 1917. u Imotskom, španjolski borac koji je uhićen i strijeljan u Zaprešiću.

Isti se nalazi na popisu jasenovačkih žrtava Spomen-područja Jasenovac s pogrešnom godinom rođenja (1916.). Osim njega, na jasenovačkom popisu JUSP Jasenovac nalazi se i Imočanin Marijan Antić Josipov rođen 1910. o čijem navodnom stradanju u Jasenovcu Kujundžić nije znao ništa pa se tako Antićevo ime u Kujundžićevoj knjizi čiji su izdavači bili Općinski odbor SUBNOR-a i SIZ za kulturu, fizičku kulturu i njegovanje revolucionarnih tradicija iz 1981. godine uopće ne navodi.

Istraživanjem saborske komisije tijekom 1990-ih utvrđeno je 3 670 poginulih na imotskom području, a od tog broj čak 53.5 % su bili pripadnici Hrvatskih oružanih snaga. Ukupan broj poginulih civila je znatno veći – 839. Prema tom istraživanju, ukupan broj poginulih partizana iz Imotskog bio je 414, dakle 67 manje od Kujundžićeve brojke.

Važno je istaknuti da je istraživanjem iz 1990-ih ustanovljen veći broj podataka koji otkrivaju utjecaj komunističke represije i zločina na demografske značajke Imotske krajine u ratnom i poratnom razdoblju.

JOVAN IVANIŠEVIĆ Petrov «Baja» rođen je 1917. godine u Imotskoj: Ražinski Seban.
Iz Jugoslavije otišao u španjolski građanski rat. Nakon rata bio u logoru u Francuskoj i na prisilnom radu u Njemačkoj, odakle je pobjegao u Austriju u srpnju 1941. godine. Uhićen su ga uhapšili i strijeljali u Zaprešiću.

Prema ovim podacima, 239 Imočana likvidirale su vlasti FNRJ/SFRJ, a 1316 partizani što znači da su komunisti likvidirali 42 % svih žrtava. No, ta brojka bi mogla biti i veća jer je čak 1 489 žrtava, odnosno 40 %, iz Imotske krajine ubijeno od strane nepoznatih počinitelja, pa su daljnja istraživanja neophodna.

Također je važno napomenuti da je čak 1 131 osoba, odnosno 30 % svih žrtava, ubijena nakon 9. svibnja 1945., uključujući 847 onih, dakle 55 % svih žrtava komunizma u Imotskoj krajini, za koje su ustanovilo da su ih likvidirali komunisti.

Najveći broj pripadnika Hrvatskih oružanih snaga ubijen je na Križnom putu ili u zarobljeničkim logorima. Samo 24 % hrvatskih vojnika iz Imotske krajine poginulo je u oružanim sukobima.[18] Od **ukupno 1 555 žrtava komunizma, svega 209 osoba stradalo je u borbi**, a ostali su jednostavno likvidirani. Jugoslavenske vlasti također su odgovorne za smrt 28 % civilnih žrtava, odnosno **ukupno 233 u usporedbi s 141 koje su ubili četnici, 115 stradalih od strane njemačkih vojnika te 43 koje su likvidirali Talijani**. Ove brojke otkrivaju stvarne razmjere komunističke represije u Imotskoj krajini uz napomenu da ostaje nepoznato tko je odgovoran za smrt 257 civila.

Nažalost, ostali dostupni izvori, posebice dokumenti Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (ZKRZ), su nepotpuni, a podaci za pojedina naselja nedostaju. Ipak, može se reći da su u prvim poratnim godinama jugoslavenske vlasti uspjele ustanoviti manji broj žrtava od onog koji navode Kujundžić i Turić. Prema podacima **ZKRZ u Drugom svjetskom ratu poginulo je 214 ljudi iz Imotske krajine. 86 osoba ubili su Nijemci, 70 Talijani, 37 ustaše, a 31 osobu četnici**. [19]

Ujdurović navodi da su nakon zauzimanja biokovsko-neretvanskog područja „hapšeni reakcionarni i protivnarodni elementi koji su služili okupatoru i ustaškim vlastima“ iako su „najteži zločinci pobjegli za njemačkom i ustaškom vojskom“. **Prema njegovim podacima, do 20. studenog u makarskom kotaru je uhićeno 30, u vrgorskom 40, u metkovskom 70, a u imotskom kotaru 76 ljudi koje su ispitivali i sudili im vojni sudovi**. Do tog datuma na smrt je **osuđeno i streljano 18 osoba u makarskom kotaru, 17 u vrgorskom, 16 u imotskom** i navodno niti jedna osoba na području Metkovića.[20] S obzirom da je riječ o podacima koji se odnose na prva četiri tjedna nove vlasti, oni ni u kom slučaju ne otkrivaju prave razmjere komunističke represije, niti uključuju detalje o osobama kojima uopće nije suđeno i koje su likvidirane bez ikakve istrage.

Prema podacima iz dokumenta UDB-e od 3. svibnja 1948. (vidi Dokument 118), između 28. listopada 1944. i 3. svibnja 1948. **na području Imotske krajine likvidirano je 67 osoba u dobi između 18 i 71 godinu, uključujući šest žena**. Dio likvidiranih osoba bili su pripadnici križarskih organizacija, odnosno škripara ili kamišara, kako su ih „narodne vlasti“ nazivale. Te skupine uglavnom su likvidirane potkraj 1940-ih godina. U ovoj knjizi objavljujemo veći broj dokumenata s popisima pripadnika pojedinih kamišarskih skupina, kao i optužnicu protiv poznatog imotskog križara Nedjeljka Piplice i njegovih suradnika iz 1952. godine.

Cilj ove knjige nije prezentirati arhivsko gradivo koje bi svim imotskim obiteljima omogućilo da pronađu odgovore o svojim najmilijima jer to zbog obilja dokumenata jednostavno nije moguće. Umjesto toga u ovoj knjizi su predstavljeni najvažniji i najreprezentativniji dokumenti u kojima je sačuvano obilje podataka o likvidiranim, nestalim, suđenim i proganjanim Imočanima, kao i onima koji su spas potražili u iseljeništvu.

Zato ona predstavlja značajan doprinos istraživanju suvremene povijesti Imotske krajine, a brojni dokumenti, objavljeni u ovoj knjizi, po prvi puta otkrivaju stvarnu sudbinu mnogih Imočana koji su do objavljivanja ove zbirke bili tek „nestali na Križnom putu“. Stoga se nadamo da će ova knjiga pomoći naročito obiteljima stradalnika kojima preko 70 godina nije bilo dozvoljeno znati istinu o njihovima bližnjima iako je ta istina bila zapisana nadohvat ruke – u lokalnoj Ozni i Udbi.

Osim toga ova knjiga će znatno olakšati buduća istraživanja novije povijesti Imotske krajine. U posljednjih jedanaest godina našeg svakodnevnog istraživačkog rada mnogo puta smo čuli da povijest treba ostaviti povjesničarima, ali i samoj povijesti te se konačno okrenuti budućnosti.

Naš je stav da povijest pripada narodu o čijoj borbi, patnji, stradavanju, uspjesima, neuspjesima, radostima – velikima i malima, trenucima koji izazivaju ponos i divljenje, a naročito njihovima voljenima ta povijesti svjedoči i progovara.

Zato naše radove dajemo hrvatskom narodu na čitanje i razmišljanje s našom glavnom porukom: Otac domovine dr. Ante Starčević istaknuo je da “koga nose tuđe noge, neka se ne čudi, ako padne”. Samo onaj kojeg uvijek nose vlastite noge, koji promišlja, uči i ne zaboravlja svoju povijest, u svim okolnostima može doista ostati – Čovjek.

BILJEŠKE:

[1] Muzej Cetinske krajine, Sekundarna dokumentacija. U ovoj akciji sudjelovao je I 2. bataljun Mosorskog odreda.

[2] Miroslav UJDUROVIĆ, Biokovsko-neretvansko područje u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji, Split, 1983., str. 274

[3] Hrvatski državni arhiv (HDA), f. 1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.41.01.

[4] HDA, f. 1905, Štab IV. Operativne zone, kut. 34, NOV-40/5703.

[5] Državni arhiv u Splitu (DAS), f. 431, Opunomoćstvo OZN-e pri Komandi splitskog područja, kut. 47.

[6] DAS, f. 25, Kotarski NOO Makarska, kut. 51, NOO-51/1017.

[7] DAS, f. 449, Kotarski komitet KPH Makarska, kut. 31, KP-31/984.

[8] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[9] Rajonski obavještajni centar.

[10] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[11] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[12] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[13] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[14] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[15] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[16] HDA, f.1491, OZN-a za Hrvatsku, kut. 41, 11.42.1.

[17] Tadašnji opunomoćenik OZN-e za Kotar Šestanovac bio je Jure Bilić, istaknuti komunist i sudionik Španjolskog građanskog rata. Na toj funkciji naslijedio ga je pripadnik UDB-e Jandre Petrović.

[18] G. TURIĆ, U temelju kamen, str. 636.

[19] HDA, f. 306, ZKRZ, kut. 33, 2624/45, 2.1, Kotar Imotski.

[20] M. UJDUROVIĆ, Biokovsko-neretvansko područje u narodnooslobodilačkoj borbi, str. 313.

NAPOMENA:

Predstavljanje knjige radnog naslova „Imotska krajina u dokumentima Ozne i Udbe (1944.-1957.), Likvidacije i progoni“ održat će se 11. listopada 2017. u Kinu Mediteran u Imotskom u 19 sati, a tjedan dana kasnije u Zagrebu.

Priredivačica knjige je mr. sc. Blanka Matković, a izdavač Hrvatska družba povjesničara „Dr. Rudolf Horvat“ iz Zagreba. Spomenuta udruga financira se isključivo vlastitim sredstvima i uz pomoć privatnih donatora, a u gotovo 10 godina postojanja nikada nije dobila potporu državnih institucija. Za potrebe tiskanja knjige o Imotskoj krajini upućena je zamolba gradu Imotskom, svim općinama na području Imotske krajine, Imotskom dekanatu (Franjevački samostan), Splitsko-dalmatinskoj županiji, Gradu Splitu i Splitsko-makarskoj nadbiskupiji.

Gradonačelnik Imotskog Ivan Budalić odbio je pomoći tiskanje ove knjige, a s ostalih navedenih adresa odgovora zasad nema izuzevši Franjevačkog samostana u Imotskom koji nam je pomogao.

S obzirom na veliki obujam knjige, očekivani troškovi za predviđenu nakladu od 500 primjeraka bit će izuzetno veliki. Hrvatska družba povjesničara „Dr. Rudolf Horvat“ moli sve one koji mogu pomoći tiskanje ove knjige, kao i budućih izdanja ove udruge, da uplate donacije na žiro račun udruge:

IBAN: HR75 2340 0091 1108 7391 9.

Za uplate iz inozemstva potreban je i SWIFT: PBZGHR2X.

Za primatelja naznačite: Hrvatska družba povjesničara “Dr. Rudolf Horvat”, Krsišće 25, 10000 Zagreb.

Također molimo sve one koji žele kupiti ovu knjigu da nam se javi putem emaila info@croatiarediviva.com rade predbilježbe. Redovna cijena knjige će biti 300 kuna, a predbilježbom i na promociji knjiga će se moći kupiti po cijeni od 200 kuna.

Pozivamo sve Imoćane da u što većem broju prisustvuju promocijama u Imotskom i Zagrebu jer knjiga je pisana za njih i njihove obitelji.